

Suomi tarvitsee kasvua tukevan yhteiskunta- sopimuksen

– Ilmarisen johtaja Jaakko Kianderin haastattelu

Palkansaajien tutkimuslaitosta vuosina 2006–2010 johtanut Jaakko Kiander ennakoi vaikeita aikoja niin suomalaisille eläkesijoituksille kuin koko taloudellekin. Laaja-alainen yhteiskuntasopimus voisi hänen mielestään tarjota parhaat selviytymiskeinot.

Heikki Taimio
Erikoistutkija
Palkansaajien tutkimuslaitos
heikki.taimio@labour.fi

Haastattelu on tehty 31.1.2011

Runasas vuosi on nyt kulunut siitä, kun siirryit Palkansaajien tutkimuslaitoksen johtajan paikalta työeläkeyhtiö Ilmarisen johtajaksi. Joko kaipaat takaisin?

”Tykkäsin kovasti työskennellä Palkansaajien tutkimuslaitoksessa – ja ylipäätään minusta tutkimuslaitokset ovat mukavia työpaikkoja. Ajattelen kuitenkin, että ihmisen täytyy mennä elämäänsään eteenpäin eikä jäädä lojumaan mukavuusalueelle loputtomiin. Viihdyn myös Ilmarisessa.”

Aloitetaanpa hyvin kiistanalaisella kysymyksellä: pitäisikö vanhuuseläkeikää nostaa?

”Minä näen asian niin, että jos elinikä kehittyi sillä tavalla kuin me nyt tällä hetkellä oletamme sen kehittyvän eli että eliniän odote kasvaa voimakkaasti tällä vuosisadalla, niin silloin on tärkeää, että eläkeikä jollakin tavalla seuraa eliniän kehitystä. Siinä mielessä eläkeikää täytyy jossakin vaiheessa nostaa, tai ehkä paremminkin voitaisiin luoda järjestelmä, jossa vanhuuseläkeikä sidottai-

siin jollakin tavalla eliniän odotteen kehitykseen.

Toisaalta voi sanoa, että vanhuuseläkeikä on ehkä nousemassa joka tapauksessa. Meillähän on tällä hetkellä voimassa järjestelmä, jossa ihmiset voivat itse valita eläköitymisiään 63 ja 68 vuoden väliltä, ja tätä valinta ohjaa elinaikakerroin, joka heikentää tavoite-eläkettä sitä mukaa kun yleinen elinajan odote nousee. Siitä seuraa, että täyden eläkkeen saamisen ikäraja kohoaa automaattisesti. Jos ajatellaan, että ihmiset tavoittelevat esimerkiksi 60 prosentin eläketasoa suhteessa palkkaan, niin elinaikakerroimen vaikutuksesta tavoite-eläkeikä nousee tällä vuosisadalla varmaan 4 tai 5 vuotta. Mielenkiintoinen kysymys on, millä tavalla ihmiset reagoivat elinaikakertoimeen.”

Tai tuntevatko he edes koko asiaa. Monet eivät varmaan tunne.

”Niin, eivät tällä hetkellä tunne, mutta luulen, että se aletaan oppia tuntemaan siinä vaiheessa kun ihmiset ovat yli kuusikymppisiä ja alkavat pohtia eläkeasioita: silloin yleensä pyydetään ote eläketurvasta. Silloin myös kerrotaan, että jos olet vielä niin ja niin kauan töissä, niin eläke on sitten niin ja niin paljon. Sitä kautta elinaikakerroin tulee tutuksi. Tällä hetkellähän se on vain noin yksi prosentti eläkkeestä, mutta tulevana vuosina sen vaikutus tulee olemaan hyvin suuri – jopa 10, 20 ja 25 prosenttia eläkkeestä. Luulen, että sitä kautta se alkaa vaikuttaa. Mutta se on empiirinen kysymys, kuinka paljon se vaikuttaa ja millä aikataululla. Minusta sen pitäisi olla tekijä, joka vaikuttaa eläkeratkaisuihin.”

Ihan teknisenä asiana näinhän sen pitäisi mennä, mutta toisaalta ihmiset tuntuvat haluavan lisää vapaa-

Ikäihmisten vapaa- aikatoiveisiin voitaisiin vastata osa-aikatyöllä.

aikaa ja nimenomaan eläkeiässä, kun on vielä kohtuullisen hyvässä kunnossa ja pystyy matkustelemaan ja harrastamaan. Sieltä luultavasti kumpuaa vastustus eläkeiän nostoa kohtaan, ja se on poliittisesti vaikea asia.

”Se on ihan totta. Esimerkiksi ammattiliittojen jäsenistä suurin osa vastustaa eläkeiän nostoa. Minusta se on ymmärrettävää; useimmat meistä kuitenkin haaveilevat siitä, että työuran jälkeen päästäisiin vapaalle ja voitaisiin tehdä jotain mukavaa ennen kuin päädytään huonokuntoiseksi vanhukseksi.

Tämähän ei ole eläkejärjestelmän kannalta kovin suuri ongelma, koska elinäkakerroin pitää huolen siitä, että eläkejärjestelmä on puskuroitu elinikärisiä vastaan. Mutta varhainen eläköityminen on muun julkisen talouden kannalta ongelma, koska se heikentää valtion ja kuntien taloutta supistamalla veropohjaa. Olisi julkisen talouden ja koko kansantalouden etujen mukaista löytää jonkunlainen ratkaisu, jolla saataisiin ihmisiä houkuteltua eläköitymisen myöhentämiseen. Yksi ratkaisu voisi tietysti olla osa-aikatyö, jolla jonkun verran pidennettäisiin työuraa, mutta samalla jätettäisiin myös enemmän liikkumavaraa elämän muille sisällöille.”

Työurien pidentämiseen on monia keinoja

Eläkeikää laajempi kysymys on työurien pidentäminen, jonka tarpeesta sinänsä vallitsee aikamoinen konsensus. Tuo jousto ikäihmisillä on yksi tapa. Onko siinä

mielestäsi keinoja, joihin kannattaisi erityisesti panostaa?

”On. Meillähän työkyvyttömyyseläkkeelle jääminen lyhentää työuria suhteellisen paljon, ja työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuutta eli työkyvyttömyysriskiä vähentämällä voitaisiin saada työuriin luultavasti suurempikin pidennys kuin nostamalla vanhuuseläkeikärajaa. Tämä asia on minusta suhteellisen hyvin ollut julkisuudessa esillä.

Ne keinot ovat tietysti auki, miten voimme tilannetta korjata. Jos ajatellaan pitkää tähtäystä, yksi myönteinen seikka on, että väestön koulutustason nousu ja töiden muuttuminen fyysisesti entistä helpommiksi tulee aikaa myöten vähentämään työkyvyttömyysriskiä ja sitä kautta pidentämään työuria.

Suomessa on ollut 7–8 prosentin työttömyys pitkään. Jos ihmiset ovat 7 prosenttia laskennallisesta työurastaan työttöminä, niin heidän työuransa jäävät noin kolme vuotta lyhyemmiksi. Minun mielestäni sosiaalisesti kaikkein kestävin tapa pidentää työuria olisi se, että tavalla tai toisella voisimme puolittaa työttömyyden. Tällöin tuloerot kaventuisivat, sosiaaliset ongelmat vähenisivät ja työurat pidentyisivät automaattisesti yli vuodella. Jostakin syystä tästä keinos-
ta pidentää työuria ei ole lainkaan käyty keskustelua. Siinä on varmaan takana tietynlainen fatalismi, johon myös ekonomistit ovat syllisiä, että uskotaan luonnolliseen työttömyysasteeseen ja siihen, ettei sille voida tehdä mitään edes pitkällä aikavälillä.”

Tai ei panosteta vaikeasti työllistettäviin aktiivisella työvoimapolitiikalla.

”Niin.”

Meillähän ei oikeastaan olla 1990-luvun laman jälkeen koskaan kunnolla päästy kokeilemaan sitä, kuinka alas työttömyys voitaisiin painaa.

”Ei olla. Koko ajan ollaan oltu huolissaan, että työvoimapula uhkaa, mut-

Työttömyyden alentaminen olisi sosiaalisesti kestävin tapa pidentää työuria.

ta ei niitä alarajoja ole päästy koettelemaan. Vuonna 2008 oltiin menossa aika hyvää vauhtia mataliin työttömyysasteisiin, mutta silloin törmättiin globaaliin finanssikriisiin, jonka seurauksena pelottava työvoimapulana uhka on taas väistynyt aika pitkälle tulevaisuuteen.”

Mihin työeläkerahastot riittävät?

Eläkerahastoja on jo pitkään kartutettu nimenomaan väestön tulevaa ikääntymistä silmällä pitäen. Mitä jos niitä alettaisiin jossakin vaiheessa purkamaan, kun väkeä alkaa jäädä enemmän eläkkeelle?

”Alun perinhan ajateltiin niin, että kun suuret ikäluokat eläköityvät, niin eläkemenojen piikkiin voitaisiin varautua purkamalla rahastoja. Sen jälkeen väestöennuste on kuitenkin muuttunut. Nyt emme enää odota ohimenevää eläkeläispiikkiä, vaan eläkeläisten määrä tai ainakin väestöosuus jatkaa kasvuaan pitkälle tulevaisuuteen. Se ei koskaan tule vähenemään. Siitä seuraa, että kestävä politiikka on säilyttää rahastot ja käyttää jatkossa ainoastaan niiden reaalityttöä eläkemenon maksamiseen. Tältä pohjalta järjestelmää suunnitellaan. 2020-luvulta lähtien aletaan käyttää jonkun verran rahastojen tuottoa, mutta pyritään siihen, että rahastot eivät supistu suhteessa palkkasummaan.”

Toisaalta yleisesti katsotaan ja sellainen linja onkin, että työeläkemaksuja pitää hivuttaa pikku hiljaa ylöspäin väestön ikääntyessä. Mikä on Sinun arviosi korotustarpeesta?

Työeläkerahastoja ei kannata purkaa, kun suuret ikäluokat eläköityvät.

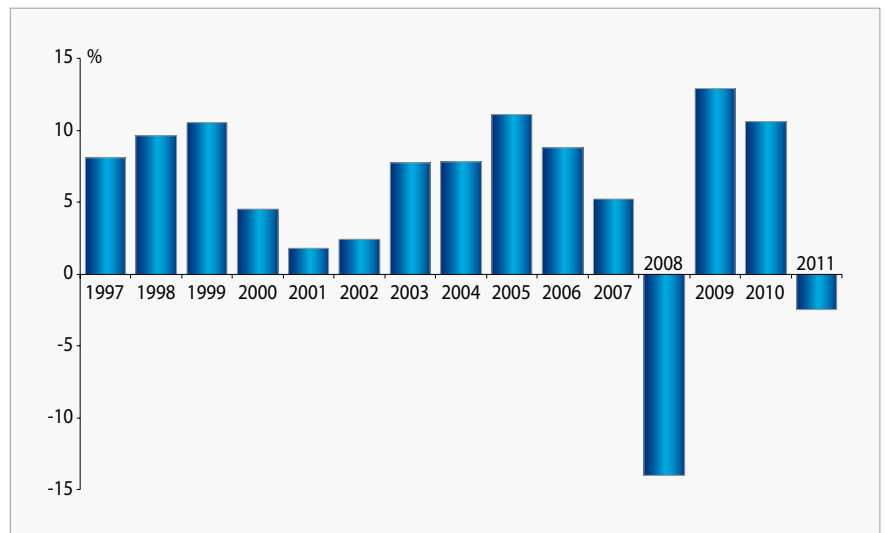
”Eläketurvakeskuksen uusin arvio lähtee siitä, että vuoden 2014 jälkeen keskimääräistä työeläkemaksua pitäisi nostaa – vähän taustaoletuksista riippuen – 2–3 prosenttiyksikköä yhteensä. Jos se tehtäisiin 0,2 prosenttiyksikköä vuodessa, niin sitä pitäisi nostaa 10–15 vuoden ajan. Sen jälkeen eläkemaksu olisi ns. vakaalla tasolla eikä sitä tarvitsisi nostaa tällä vuosisadalla. Eläkemenot kyllä kasvaisi suuremmaksi kuin tämä maksutulo, mutta erotus olisi tarkoitus kattaa rahastojen tuotoilla. Se tietysti edellyttää, että rahastot tuottavat riittävästi.”

Niinpä, se onkin sitten seuraava kysymys, mutta mitenkäs tällainen 2–3 prosenttiyksikköä, sehän ei ole paljon mitään. Itse asiassa meillä on tässä välillä ollut veroaste¹ sen verran korkeampi vuosia, ja ei se kauheasti Suomen talouskasvua haitannut ainakaan silloin.

”No ei, ja tämä korotustarvehan menee ihan kokonaan kokonaisveroasteen normaalivaihtelun piiriin. Työvoimakustannusten nousunakin se on vähemmän kuin yhden vuoden normaali työvoimakustannusten nousu. Jos se sitten jaetaan 10 vuodelle, niin se ei aiheuta mitään merkittävää painetta esimerkiksi kilpailukyvyyn suuntaan.”

¹ Kansantalouden kokonaisveroasteeseen luetaan yleensä varsinaisten verojen lisäksi myös sosiaalivakuutusmaksut, joita ovat mm. lakisääteiset työeläkemaksut. Vuonna 2010 veroaste oli 42,1 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Esimerkiksi vuonna 2000 se oli 47,1 prosenttia. - Toim.huom.

Kuvio 1. Suomen työeläkeyhtiöiden sijoitustuotto prosentit vuosina 1997–2011.

Lähde: Ilmarinen.

Finanssikriisin puhjettua 2008 työeläkesijoitusten tuotot menivät pahasti pakka-selle. Mitkä ovat niiden näkymät?

”Jos otetaan keskiarvo vuodesta 1997 lähtien, niin 15 vuoden sijoitusten keskimääräinen reaalityttö on noin 3,5 prosenttia vuodessa, mikä on ihan hyvä luku. Mutta siinä on valtavaa vuosittaista vaihtelua, ja vakavampi ongelma on se, että viimeisten viiden vuoden aikana on ollut valtava heilahtelu ja keskimäärin huonot tuotot (kuvio 1).

Iso kysymys tietysti on, ollaanko nyt menossa pysyvästi sellaiseen maailmaan, jossa osakemarkkinoilta ei enää oikein tahdo saada mitään tuottoa, eikä korkomarkkinoiltakaan. Aikaisemminhan esimerkiksi valtionlainamarkkinoilla pitkä nimelliskorkotaso oli noin 5 prosenttia, joten sieltä sai 2–3 prosenttia reaalityttöä, mikä oli aika hyvä. Nyt vähärisissä maissa nimelliskorkokin on lähellä nolaa ja reaalikorko on negatiivinen. Tällaisessa maailmassa on erittäin vaikea saada ylipäätään mitään positiivista reaalityttöä.”

Saattaa olla ainakin sellainen historiallinen kehitysvaihe, koska nyt esimerkiksi Yhdysvaltain keskuspankin matalakorko-

päätös, euroalueen kriisi ja kaikki tällaiset asiat ovat ainakin jonkun aikaa päällä. Mitään käännettä ei ole selkeästi näkyvis-sä, mutta aikaisemminkin historiassa on ollut tällaisia heikkoja kausia, ja sitten on taas tapahtunut käänne.

”On. Esimerkiksi 1930-luku oli tällainen. Vuonna 1929 osakekurssit laskivat, ja koko vuosikymmen meni huonosti. Pelottavaa on se, että Japanissa tämä romahdus tapahtui vuonna 1989, ja siellä kurssit eivät ole sen jälkeen toipuneet. Voi kysyä, toistaako Eurooppa nyt Japanin kohtalon.”

Eikö USA:ssa ja Euroopassakin 1970-luku ja 1980-luvun alku olleet myös, nämä öljykriisien jälkeiset vuodet...

”...kyllä, ne olivat hyvin huonoa aikaa.”

Miten käy työeläkesijoituksille?

Nämä ovat tyypillisesti kestäneet tuommoisen vuosikymmenen tai pari, mutta Japani on kyllä aika lohduton tapaus. Huolenaihehan on tietysti, että tässä jotenkin asiat menevät vielä huonommin. Jos esimerkiksi euroalue hajoaisi, niin mitä merkitystä sillä olisi eläkesijoituksille?

Eläkerahastot kärsivät, jos Euroopassa inflaatio pääsee valloilleen.

”Eivät eläkesijoitukset tietenkään ole turvassa tällaiselta maailman turbulenssilta. Jos ajatellaan, että euroalue hajoaisi ja siitä seuraisi Euroopan laajuinen vakava pankkikriisi ja luultavasti myös pörssikurssien raju lasku, niin kyllähän silloin kaikki ne, jotka ovat Eurooppaan sijoittaneet, silloin kärsivät ja eläkeyhtiöt siinä sivussa. Onneksi on kuitenkin pyritty sijoitusten hajauttamiseen sillä tavalla, että kaikki munat eivät ole samassa korissa. Vaikka tappioita tulisi, niin kaikkia rahoja ei menetetä.”

Nyhän liikkuu sellaisia tietoja, että ainakin pankit ovat olleet vetäytymässä eurooppalaisista riskisijoituskohteista. Onko työeläkeyhtiöissä päädytty samanlaisiin johtopäätöksiin?

”Kyllä suomalaiset työeläkeyhtiöt ovat myös pyrkineet jo yli vuoden ajan irtautumaan varsinkin Etelä-Euroopan riskikohteista.”

Et varmaan halua mennä kovin pitkälle yksityiskohtiin, mitä on tapahtunut?

”No, sen voi sanoa, että ennen tätä kriisiä myös suomalaisilla eläkesijoittajilla oli esimerkiksi Kreikan ja Italian bondeja. Italian bondeja varsinkin sen takia, että se on niin suuri sijoituskohde. Sitten kun ongelmat alkoivat, niitä on asteittain myyty pois. Ja usein niistä on jouduttu realisoimaan tappioita, mikä osaltaan selettää huonoja sijoitustuottoja.”

Pitemmän aikavälin uhkaskenaario on, että jossain vaiheessa inflaatio ryöstäytyy käsistä, jos tätä likviditeettiä, jota nyt

pumpataan, ei pystytä enää kontrolloimaan. Mitä vaikutusta sillä sitten olisi? Siinä nähdään tietysti nimelliskorot aika lailla seuraisivat, ehkä osakekurssitkin.

”1970-lukuhan oli tällainen eksperimentti, jolloin tuli inflaatioyllätys. Sehän johti siihen, että reaalkorot olivat negatiivisia, joten korkosijoituspuoli meni niissä oloissa huonosti. Sitten epävarmuus taas painoi pörssikurssit alas. Silloin vain kiinteistöt säilyttivät arvonsa. Inflaation hyvä puoli olisi se, että valtiot saisivat velkansa hallintaan sen avulla. Mutta samanaikaisesti tällä hetkellä – ja toisin kuin 1970-luvulla – Euroopassa on valtavasti eläke- ja muita sijoituksia. Silloinhan kaikki sijoittajat kärsisivät aika lailla.”

Kannattaisiko eläkevarat sijoittaa toisin kuin nyt?

Aika ajoin on keskusteltu siitä, tulisiko eläkevaroja sijoittaa jotenkin toisin - enemmän kotimaahan esimerkiksi infrastruktuuriin, tai katsoa maailmalle missä kasvua on eli nouseviin talouksiin.

”Minusta nämä ovat molemmat ihan järkeviä ajatuksia. Varsinkin nousevat taloudet ovat periaatteessa oikea ajatus. Jos ajatellaan, että Euroopassa ei ole kasvunäkymiä, niin täältä on vaikea saada tuottoja. Jos taas jossakin muualla on nopeaa kasvua, niin siellä pitäisi olla sijoitustuottoja saatavissa.”

Mutta riskitkin ovat varmaan suuret.

”Juuri näin. Esimerkiksi Intian tai Kiinan ongelmana on se, että ne eivät ole kovin läpinäkyviä sijoituskohteita, ja jos sinne lähtee seikkailemaan, on iso riski, että vedetään nenästä. Eli näiden kasvumahdollisuuksien hyödyntäminen on vaikeaa ulkomaiselle sijoittajalle.”

Seuraava pankkikriisi voi tulla vaikkapa Kiinasta.

”Niin, kyllä. Silloin tietysti tulee mieleen, että eiväthän nämä kotimaiset

kohteet välttämättä niin huonoja näissä oloissa ole. Aikaisemmin tämä ala varmaan ajatteli, että ulkomaisista kohteista saa aina paremman tuoton kuin kotimaisista, mutta finanssikriisi on aiheuttanut sen, että tätä näkemystä vähäsen korjailaan. On ihan mahdollista, että esimerkiksi kotimaisista kiinteistökohteista tai infrahankkeista voi saada paremman tuotto-riski-yhdistelmän kuin joistakin ulkomaisista kohteista.”

Olisitko valmis menemään pitemmälle ja suosittelemaan joitakin hankkeita?

”Joo. Minusta näyttää, että kun katsotaan viime vuosien sijoitustuloksia, niin yksi johtopäätös on se, että esimerkiksi kotimaisiin vuokra-asuntoihin sijoittaminen ei ole ihan huono juttu.”

Mutta niitähän on myyty pois.

”Niitä aikaisemmin myytiin pois, mutta nyt jos katsotaan viime vuosien tuottoja, niin ne ovat ihan kilpailukykyisiä verrattuna muihin sijoituskohteisiin. Niistä saadaan vakaata tulovirtaa.”

Suomi tarvitsee lisää kasvupotentiaalia

Suomen julkisen talouden kestävyysvaajeesta on esitetty hyvin erilaisia arvioita. Työeläkkeillähän on siinäkin aika keskeinen rooli. Miltä tilanne sen suhteen Sinusta näyttää?

”Joku arviohan on, että vaje olisi 5 tai 6 prosenttia. Puolet siitä johtuu eläkejärjestelmän vajauksesta, mutta minusta siitä ei kannattaisi olla niin kauhean huolissaan. Se on aika helppo ratkaista sillä, että nostetaan työeläkemaksua ja pidennetään työuria. Siis se puolisko on minusta ratkaistavissa.”

Siitä ei tule sitten valtionalouteen juuri mitään muita paineita kuin kenties työurien pidentämiseen vaadittavat toimenpiteet.

”En menetä yöuniani kestävyysvajeen takia.”

”Nekin maksavat, mutta ehkä pitkällä aikavälillä ne varmaan tuottavat myös verotuloja valtiolle. Kyllä minusta akuutti ongelma on kuitenkin tämänhetkinen valtiontalouden alijäämä. Se pitää jollakin tavalla ratkaista lähivuosien aikana, mutta en pitäisi sitä mahdottomana ongelmana. Se on mittaluokaltaan sellainen, että se pystytään kohtuullisesti ratkaisemaan. Eli en menetä yöuniani tämän kestävyysvajeen takia. Se on ongelma, mutta se pystytään ratkaisemaan ilman, että täytyy esimerkiksi hyvinvointivaltiota romuttaa.”

Siis jonkin verran nostetaan veroja ja jonkin verran katsotaan säästöjä.

”Joo, ja sitten ennen kaikkea minusta pitäisi pyrkiä parantamaan talouden kasvupotentiaalia. Sehän olisi kaikkein paras vaihtoehto.”

Otapa vähän tarkemmin kantaa siihen, mitä se kasvupotentiaalin vahvistaminen on. Nyt eurooppalaisessa keskustelussa se on lähinnä liittynyt rakenteellisiin uudistuksiin², kun taas PT:n 40-vuotisjuhlaseminaarissa viime marraskuussa esiintynyt talousnobelisti Joseph Stiglitz vaati enemmän kasvua tukevaa politiikkaa niiltä mailta, joilla on liikkumavaraa valtiontaloudestaan. Ilmeisesti hän tarkoitti myös Suomea, jolla julkisen talouden alijäämä ja velka

² Monesti jätetään kertomatta, mitä näillä ”rakenteellisilla uudistuksilla” tarkoitetaan. Tyypillisesti ne voisivat merkitä mm. eläkeiän nostoa ja muita eläke-etujen heikennyksiä, työttömyysturvan ja muiden sosiaalietujen sekä irtisanomissuojan huononnuksia, erilaisten kilpailurajoitusten purkamista, julkisten palvelujen tuotannon ulkoistamista yksityisille tuottajille ja – erityisesti Suomessa – kuntarakenteen uudistamista. – Toim.huom.

ovat euroalueen pienimpiä. Toinen nobelisti Paul Krugman on ollut samoilla linjoilla. Siis ei kiristystä vaan elvytystä, vai mitä?

”Tässähän on suuri koulukuntaero. Eurooppalainen ajattelu katsoo, että kaikki ongelmat ovat rakenneongelmia, ja siten taas Stiglitz ja Krugman ovat oikeassa siinä, että kyllä tämänhetkinen kriisi nimenomaan Euroopassa johtuu riittämättömästä kokonaiskysynnästä, ja sitä ei voida ratkaista rakenteellisilla uudistuksilla. Niillä voidaan parhaassa tapauksessa pitkällä aikavälillä kasvattaa työvoiman tarjontaa, mutta tämän hetken kriisiä ei pystytä niillä ratkaisemaan.

Suomessa olisi varmaan tärkeää tukea työvoiman tarjontaa, mistä nyt vallitseekin yhteisymmärrys. Olisi tärkeää pitää huolta kilpailukyvästä, ja sitä varten on tehty raamiratkaisu, joten se asia alkaa olla hoidossa. Sitten me tarvitsisimme parempia investointikannustimia, jotta saataisiin lisää investointeja tänne. Ja sitten meidän täytyy ratkaista tämä eläkerahoitusasia, ja siihen tarvitaan sosiaalitulo 2, joka on sellainen rakenneuudistus, jolla luodaan luottamusta julkiseen talouteen. Vähän auki on se, kuinka saisimme enemmän tuotoksia tutkimus- ja kehitystoiminnasta, johon aika paljon uhrataan varoja. Pitäisi miettiä, pitäisikö niitä rahoja käyttää eri tavalla ja miten sieltä voitaisiin saada enemmän kasvuyrityksiä lopputuloksena ulos.”

Tämä olisi eräänlainen kasvua tukeva yhteiskuntasopimus sitten.

”Minusta olisi hyvä, jos voisi olla laajempi konsensus siitä, että tavoittelemme kestävästä talouskasvusta ja olisimme valmiita tekemään ratkaisuja, jotka tukevat sitä.”

Se olisi aika lailla erilainen näkökulma kuin se, että tämänkin kevään aika taitetaan peistä hyvin paljon valtiontalouden menokehysten ja veronkorotusten suhteen.

”Samalla pitäisi pohtia kasvun edellytyksiä. Jos tehdään pelkästään menoleik-

kauksia ja veronkiristystyksiä, niin siinä on riski, että isompi kuva hämärtyy, ja näillä kiristystoimilla leikataan kysyntää väärään aikaan.”

Tähän pitäisi saada hallitus ja työmarkkinaosapuolet mukaan, vai mitä?

”Kyllä. Minusta on hyviä merkkejä siitä, ja raamiratkaisun syntyminen oli hyvä avaus tähän suuntaan. Siinä nämä osapuolet olivat mukana, ja valtio tuki sitä nimenomaan kilpailukykyä parantavilla toimilla. Minusta olisi hyvä, että tälle saataisiin jatkoa, ja kyllähän hallitus on jonkun verran tähän suuntaan menossakin. Ministeri Häkämiehellä on esimerkiksi erilaisia selvitysprojekteja, joilla pyritään edistämään vientiä ja investointeja. Sitten on eläkeneuvotteluryhmä, joka tavoittelee työurarakkaisua...”

Miten euroalueen käy?

Ilmarisessa varmaan seurataan euroalueen kriisin etenemistä hyvin tarkkaan. Jos katsotaan tilannetta tänään – ja se voi taas huomenna olla vähän erilainen – niin kriisimaiden korot ovat laskeneet selvästi ainakin toistaiseksi EKP:n ruvettua joulukuussa myöntämään pankeille 3 vuoden lainoja yhden prosentin korolla. Se on helpottanut oleellisesti ainakin Italian ja Espanjan tilannetta, mutta ehkä ei niinkään Kreikan ja Portugalin.

”Tältä se näyttää. EKP on pelastanut nämä suuret maat, Italian ja Espanjan, ja samalla se myös antaa voimakasta pankkitukea Euroopan pankkisektorille. Annetaan ulos lähes ilmaista rahaa, jonka pankit voivat sitten taas sijoittaa valtionlainoihin, jotka tuottavat mahtavan korkomarginaalin. Nämä valtionlainat voidaan taas käyttää vakuutena keskuspankissa, josta saadaan lisää rahaa. Tällainen automaatti vahvistaa pankkien vakavaraisuutta ja tukee sitä, että nämä valtiot saavat nyt oman rahoituksen hoidettua.”

Seuraava kierros on helmi-kuun lopussa, ja viimeisin huhu on, että kysyntä tälle olisi jopa kaksin- tai kolminkertainen. Se paisuu ja paisuu.

”Ongelma on juuri se, että tälle on rajaton kysyntä, ja herää kysymys, voiko tätä lopettaa mitenkään missään vaiheessa. Ennen pitkään tämä johtaa valtavaan rahan määrään kasvuun ja inflaatiopaineiden kumuloitumiseen.”

Varmaan Bundesbankissa ollaan jo ihan varpaillaan.

”Uskon, että saksalaiset ovat täysin epätoivoisia tämän kanssa, koska tämä menee nyt täysin päinvastoin kuin Saksa on halunnut. Mutta tässä voi ehkä ajatella, että saksalaiset ovat mokaaneet tämän asian, kun heidän miehensä lähtivät ovet paukkuen pois EKP:stä.³ Seurauksena pääjohtajaksi tuli italialainen Draghi, ja kyllähän tämä on nyt hänen politiikkaansa, jolla hän pelastaa Italian. Tälle ei ole mitään järkevää vaihtoehtoa, vaikka tässä on paljon pitkän ajan riskejä.”

Mutta tämä ei ole pelastanut Kreikkaa, eikä ilmeisesti Portugaliakaan.

”Minusta Kreikka ei ole pelastettavissa. Sen fundamentit ovat niin huonot. Valtiontaloudessa on ammottava vaje, ja sen kääntöpuolena koko kansantaloudella on krooninen vaihtotaseen epätasapaino eli yksinkertaisesti Kreikan viennitulos eivät riitä tuonnin maksamiseen. Siihen se tarvitsee jatkuvasti lisää lainarahaa, ja sitä on jo niin paljon, että se ei selviä sen maksamisesta. Minusta Krei-

³ Bundesbankin pääjohtaja, EKP:n neuvoston jäsen ja sen vahva pääjohtajaehdokas Axel Weber erosi helmikuussa 2011. EKP:n johtokunnan jäsen ja sen pääekonomistina toiminut Jürgen Stark puolestaan irtisanoutui syyskuussa 2011. – Toim.huom.

kan tilanteeseen ei ole olemassa mitään järkevää ratkaisua.”

”Portugalissa on aika lailla samanlainen tilanne. Silläkin on pysyvä ulkomaankaupan epätasapaino, eikä sillä myöskään ole vientipotentiaalia eikä oikein mahdollisuuksia kilpailukyvyyn parantamiseen. Minusta Kreikka ja Portugalit ovat tässä mielessä toivottomia tapauksia. Voi olla, että ne pidetään mukana eurojärjestelmässä niin, että niiden velat jollakin tavalla annetaan anteeksi, ja sitten ne roikkuvat mukana jonkinlaisen kehitysapujärjestelmän avulla.”

Eikö tässä ole kuitenkin sellainen vaara, että tulee sellainen mahdoton tilanne, jossa niiden on pakko lähteä? Tai halutaan jopa ajaa ne siihen pisteeseen?

”Kyllä sekin on ihan mahdollista. Siinä on vain se ongelma, että kukaan ei tiedä, mitä sitten tapahtuu ja mitä siitä seuraa.”

Niin, riskit ovat kyllä siinäkin hyvin suuret. Jonkinlaista tekohengitystä sitten. Näyt-

tää siltä, että euroalueella Saksa vie ja muut vikisevät. Sillä näyttää olevan pohjatomat vaatimukset kurpidolle ja jopa Kreikan suvereniteetin tuhoamiselle. Ties kuinka pitkälle se on tässä valmis menemäänkään. Miten näet Suomen aseman tähän suuntaan kehittyvässä euroalueessa? Kannattaisiko mielestäsi Suomen liimautua Saksan kylkeen? Tai pyrkiä hillitsemään sen intoa niin kuin on jo tehtykin?

”Saksalla on nyt se riski, että se voi jyrkillä vaatimuksillaan joutua konfliktiin suhteessa Etelä-Euroopan maihin. Silloin Suomen ei kannattaisi olla hirveän ärhäkkänä ja haastamassa riitaa toisten kanssa. Toisaal-

ta Suomen ja Saksan intressit ovat aika lailla samansuuntaiset, koska molemmat ovat nettomaksajia. Minusta tämä asetelma on sellainen, että vaikka Saksa nyt näennäisesti esittää kovia vaatimuksia ja näyttää asettavan agendan, niin se on todellisuudessa puolustuskannalla. EKP hallitsee kuviota suurella rahapumpullaan. Saksa ei voi tehdä sille mitään. Se näkee, että sieltä on ehkä tulossa inflaatio, ja se yrittää nyt vain saada joitakin sopimusmuutoksia, joilla se voisi mahdollisesti padata julkista velkaantumista lähivuosina. Mutta siitäkään ei oikeasti voi saada mitään kovin sitovia takeita. Juuri nyt kaikki muut maat ovat valmiita suostumaan mihin vaan. Mutta kun tilanteet muuttuvat, niin sitten katsotaan, kuinka pitäviä ne sitoumukset ovat.”

Ranskakin jo irtisanoutui Kreikan uhkailusta.

”Joo, se on tietysti ihan selvää, että eivät he enää halua lähteä siihen, koska he voivat itse joutua samanlaiseen tilanteeseen.”

seen. Kyllä tässä on suuria uhkatekijöitä Euroopan yhtenäisyyden kannalta, koska nyt Saksa ajautuu eri ryhmään kuin muut, ja intressit ovat niin vastakkaiset. Ei hyvältä näytä.”

Kun saatiin estettyä, että tiukennettu budjettivajepykälä menisi suorastaan perustuslakiin ja torjuttiin määräenemmistöpäätökset pysyvän vakausmekanismin suhteen, niin saatiin jo torjuntavoittoja suhteessa Saksaan. Tämä ilmeisesti jatkuu.

”Se on myös ollut mielenkiintoinen muutos, että Suomi on EU-politiikassaan nyt ensimmäisen kerran ryhtynyt vetämään jonkun verran itsenäistä linjaa ja asettamaan joitakin ehdottomia asioita, joista pidetään kiinni. Aikaisemminhan Suomen linja on ollut se, että etukäteen suostutaan siihen, mitä muut päättävät. Mutta nyt sitten on ollut oma linja, ja tähän on myös mielenkiintoinen kokeilu, kuinka pitkälle se sitten kantaa.”

Se hämmästyttää, miksi juuri Suomi tai miksi Suomi yksin.

”Se onkin ihmeellistä, etteivät omat intressit näytä muita maita kiinnostavan lainkaan. Ja yllättäen Hollanti ja Itävalta suostuvat ihan kaikkeen. Se on kyllä erikoista, että muut maat eivät näe näitä samoja ongelmia kuin Suomi.”

Ihmeellistä kyllä. Tulee mieleen, onko Suomi tekemässä jotakin aivan outoa tässä vai ovatko muut tulleet hulluiksi.

”Niin, molemmat mahdollisuudet ovat olemassa. Sitä on vaikea tietää, olenko minä hullu vai onko maailma hullu.” ■